

5.

ACC. N:R M. 16445:1-46.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Gerd Englund*
Härad: Berättare: *Ove Björk, Penning. 23 A, Lund*
Socken: *Lunds stad* Berättarens yrke: *fiskhandlare*
Uppteckningsår: *1965* Född år *1897* i *Lund*

*Stadstraditioner I s. 1-46.**LuF 126*

Skriv endast på denna sida.

5.

O. Björle

f. 97

Uppm. Mariag

FOLKLIVSARKIVET

FINNGATAN 8

Englund

45 k s (fäta)

LUND

2j ecc. 5

Mat = 8-11, 12, 13
15.

s. 19-21 (politisk)
a. 26-30 (utv
arbetsdag)

a. 36 klän
- 46 lös in
solen

16445

M. 16445.

Ifylles av uppgiftslämnaren

Berättarens namn: Oke Gustav Vilhelm Björk
" födelseår: 1897
" födelseort: Land
" yrke: Liskhandlare

Makes/makas namn: Olga Frida Björk
" födelseår: 1898
" uppväxtort: Land
" yrke: Ekonomibiträde

Faders namn: Karl Edward Björk
" födelseår: 1865
" uppväxtort: Steklag
" yrke i staden: Sockerbraksarb. - Snarbetare
" yrke före ev. in-
flyttning till staden: /

Moders namn: Ellen Björk
" födelseår: 1867
" uppväxtort: Kristianstad
" yrke i staden: /
" yrke före ev. in-
flyttning till staden: /

Farföräldrars yrke: /

Morföräldrars yrke: /

Antal syskon: 5

Vi skiljde inte på någon särskildn skidsdelar i
vår barndom - det var väl ungefär så som det
är nu. Någon lärare kallades ofta Nya skin
eller judien för när de var mycket judar,
i synnerhet på Mariagatan. Jag skulle upp-
skatta antalet judar till mellan 200-300. De
ägnade sig mest åt gårdsföretag - de gick
omkring och köpte på byggen och deras färder
kunde sträcka sig upp mot Dalarö. De hade
sin synagoga på Prästegatan nr 5 - Guds-
tjänstgården även kallad. Varje lördag hade de
vitodag. Då fick de inte tända ljus. Vid be-
gravningar följde de likligt ändå ut till Mal-
mströmsvägen och där köstade de stenar o. grus ef-
ter köst. Så hade de ljus tända ett lutt år
efteråt. De hade ju också sina speciella för-
hållningsregler - att osynt bröd vid vissa ti-
der (exakt när kommer jag inte ihåg). Dess översk-

1.

präst, som de kallade "kragisken" slaktade lönsen
åt dem - de åt ju mycket kött. Han skar ett
snitt i halsen på lönsen - läste över den - sång
de den runt i luften och knäpande och på
den. De slaktade också djur utan bedövning,
"skäktning" och det skedde till främ på 1800-
talet. De fick endast äta fjärdelen av slaktat
djur. Det fanns gott om judar i Nöben kvarteren
ända in på 1930-talet. Vi tyckte bra om judar
- det är klart att man som pojke brukade
lite, och judepojkar. Jag minns också, att ju-
de barnen alltid kom en timme senare till skolan
- vi hade ju alltid kristendomsundervisning
från 8 timmen på den tiden - och i den deltog
de inte.

Ja, Nöben på den tiden var ungefär lika
djävligt som Nykvarn och hit angick sig inte
många obehöriga efter värdets inbrott. Hys-

hit cirkusfolk till till här och de hade s.k.
"Pienke rum" här. Men till ju cirkus i rid-
huset på den tiden - d.v.s. på den plats, där
nuv. Rektionskommunen ligger. Jag minns så-
dana namn som Herman Böcker "framstående
slab- och ricksartist" och Fritz Tengvall, som var
luftakrobat. De hade härnäst cirkuslivet.

1907 anlades Stadssparken. Tidigare kallades områ-
det Vallens och omfattade även nuv. Esplanaden.
Det fanns gott om bänkar där och en liten
bus och ligger till till där och spelade kort
och förde över den hela sommarvinterarna igenom
och inga andra vågade sig hit. De störde fol-
ket, som hade i omnejden, och en lördag natt
var buset av och kanske orkade hyfsat
lärna därhär bort bänkarna och sedan blev
det lyst.

Om söndagarna gick is ofta ut till "Sköna Dal".

(dvs. nvr. Klockedalsnvr.) Det var en stor äng då.
Man drog kastäck och kortlek med sig och en
del spelade och dansade. Likadant var det
på nvr. Allhelgonabacken. Man drog med en har-
monika och låg i gräset och drack kaffe och
spelade kort. Detta var mycket vanligt vid
tiden före världskriget, och det fanns inga
särskilda grönområden el. stäng för de olika
samhällsgrupperna, utan familjer av olika kate-
gorier kunde gå dit.

Jag växte upp på Mariagatan och huset var
ett envåningshus med vindskåp liksom de
flesta andra här nere i Nöden. Vet ej exakt när
det var byggt, men jag skulle tippe någon gång
på 1870-80-talet. Prensegatan nr 5, dvs Gatttemp-
elsgården, skilde sig lite från de övriga husen.
Det var ett stort tvåvåningshus. Runga av husen
finns ju alltjämt bevarade. De var mest arbe-

hade alla samma läsnare och det var djärbas i vår
sammankomning så inga andra vågade sig hit.
Det var nog allt lite gruff mellan arbetare och
studenter på den tiden. Studenterna hade ju
sina krogar o. ställen de gick på som "Syltan" och
"Räbberan". Men en del studenter kunde fak-
tiskt blanda sig med arbetarna och det var
mest, då man sögs till sammans. Hög "Sven i
Kassen", som hade älskat i källarvåningen
vid hörnet Södergatan-Lilla Fiskargatan (där de
nu har El-affär) kunde man se ett mycket blam-
derat klientel. Pröcker avskydde vi läsnare i
Nöden. Vi kallade dem "Svartrockadjävlar".
Läkaren hade vi allt lite respekt för, och jag
minns särskilt fabriksläkare Norberg, som hade
sin praktik vid Stortorget. Till honom såg arbe-
tarna upp som till en gud. Om de kände sig li-
ke krassliga, så skrev han ut ett recept och så:

"Gå du och köp dig en liter och bli hemma i morron så blir du bra!" De riker sig vi ussy allt lite snett på, men jag kan inte erinra mig, om vi hade någon speciell inställning för el. emst folk, som kom från landet.

Det var som sagt ungefär samma utscende på kiskarun här i Nörden. Många hade också samma byggelse. Det var bankdirektör Ripa, som hade Torna banken. Han hade väl minst ett hundra gatut. En pensionerad poliskonstapel, som hette Mattson, var vicevärd för alla dessa hus och vi pågar sprang alltid och dans med honom: "Tjocke-kass, Tjocke-kass." Han betalade 8-10 kr/min. för en tvärsamlägenhet på den tiden. Vi hade en sidan. Det var ingen särskild beväring på de olika rummen. Något finrum existerade inte - vi var ju många personer i familjen, och vi fick utnyttja rummen till sv.

rum. Kom det gäster, fick de sitta sig ned vid ena änden, de vilde.
Sopplockerorna utgjordes av ugnsvingar o. dragsoffer. Vi hade
bl.a. en brad "dragsving" och i den var plats för 4-6 psy-
ser. I sängarna hade vi liestaprade halva undertrassar,
alltid över- och underlakan samt vanligen ett stich-
tücke över. Ofta lärde det, att man fick ta ett soff-
lock och lägga över ugnsvingar, om det var ont om plats.
Man hade inga portioner, för man visste inget bättre, och
de, som kom ut ifrån landet och fick arbeta i skän, tyckte
att de fick det så mycket bättre, trots allt. Kommer inte di-
rekt ihåg köksbaseringen, men det lilla, som fanns, var säkert
käpt begagnat. Golvat var av trä både i köket o. i rum-
men. Vi sandade den ej. Vi hade en vanlig järnspis i kö-
ket och järnskåp i det lilla rummet. I det andra ha-
de vi en "pottugn" (d.v.s. kakelugn). Vi eldade van-
ligen med stenkol. Det var inte så vanligt
med "pottugn" i Nöden, och jag vill minnas,
att det ansågs "fint" av folket här att ha en ^{Siden} en

pi den tiden. Som "fin väibel" ansågs de stöp-
pade saffarun, men det var ganska fi, som
ägte någon sådan här - vi hade i varje fall
inte någon. Som belysning hade vi fatlängslan-
por och under kriget blev det kerbid. Elekt-
ricitet fick vi inte här i Nöben förrän pi 1920-
året. Några särskilda regler för ur det fick man
tänkt hade vi inte, men nog var man man spar.
som med ljuset då och dröjde vi länge som
omöjligt med att tänka om kvällen.

Vad kortbänkt beträffar så minns jag att vi
ät mycket soppa i mitt hem. På torsdagar
blev det given ärtsoppa el. kålsoppa. Färdigla-
gad mat hade vi inte risk att köpa och det
fanns väl inte beller för den delen. Vi drack
mjölk dagligen och ofta förekom dricka till
vattnet. Drickan kördes runt en gång i veckan
och man köpte antingen ett 5- eller 10-liters

ankare - allt efter behov. Kängorna visste precis
hur mycket de olika familjerna brukade kaffe.
Kaffe drack man ganska mycket i hemmen.
Men i vår familj drack vi ofta något som kalla-
rades ölart i stället för kaffe om köllaren.
Det var mycket vanligt att kaffet förvarades i
fäspumpor li. De rymde flera liter kaffe,
och jag minns, att när förvarade var i sängen
för att kaffet skulle länka sig bra ut hela da-
gen, och hon gick ofta dit under dagens lopp
och tog sig en lår. Det var också de, som
lade rinner pumpor i lädare och lathaskar
och inoivade i schalar. Man blandade också
kaffet med likör - i synnerhet under kriget.
Cikorian förekom i limgsmala rullar, som man
skär en bit av och lade i pannan och så
fick kaffet en bättre färg. Likör i kaffet
var brukligt ända in på 1920-talet.

ACC. N:R M. 16445:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det var ingen som ville ha ljustkätt och det
fanas heller inte någon ljust slaktare, vi jag
var liten pgs. Jag kommer ilång ur Bjäsklund
och Anton Nilsson började sälja ljustkätt här
i skän. Det var omkr. 1912-14. Den rikt utmålade
slaktade också själva sina ljuster. Därefter börja
de ljustkättet komma till leders. Det var inte
allt ovanligt att vi ^{ett} både lever och njure i mitt
hem - det var ju billigt på den tiden. Åa fiskesor-
ter åt vi mest sill och fisk - rödspättor var
mycket dyrt och sådana delikatesser som ål och
lot. Existerande inte hos oss. Någon matvillja ut
vissa fisksorter känner jag inte till.

Vi åt middag på kvällen, då hela familjen var sam-
lad. Det kunde t.ex. vara kalops o. potatis eller
soppa av något slag. En mycket stäende rätt på den
tiden var sill och potatis. Den äts mest som fru-
kostmat både i stad och på land. F.ö. kunde

ACC. N:R M. 16445:11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

far forskaffning med sig till arbetet - smörgis,
brännvin och öl och liksom hade vi barn några
smörgisar i lommen med oss till skolan.

Av grönsaker åt vi mest barn kil av olika
slag och så morötter. Under världskriget åt vi
även barn rabbar. Sådana grönsaker som toma-
ter åt vi inte i vårt hem, men jag kommer lyckat
ut iland, var jag åt min första tomat. Det var
1910. Jag hade tjänat några kronor ännu och gick
förbi ett stånd, där de sålde tomater. Det måste
ha varit ganska nytt med tomater då, och de såg
så röda och grönas ut, så jag var tvungen att
smaka en - men fy fan vad den smakade!

Apelsiner åt vi barn ofta. Så fort man förtjä-
nat några kronor ännu, köpte man och köpte en
apelsin. De kaskade i ära st då.

Det fanns kolslänt i Nöken (på den plats där
älderdanshemmet nu ligger). Där hade de mest blom-

mor och bäraskar men även lite potatis. Minna
förelämnade hade en s.k. "potatislath" ute i Råby.

Vi hade kaninen både i Råby och på gården. Gris
hade vi inte. När jag och min fru gifte oss 1918
skaffade vi oss en potatislath på Sandbyängen och
där odlade vi potatis och lite grönsaker. Men de
första åren var det ju så ont om potatisen, så många
djävlar knäckte den för oss.

Vi åt nog mest kakt mat - det blev ju mycket
soppa. På söndagar blev det gryn like
extra - ofta en stek och silt soppa till efter-
rätt. Mor bakade vetebrod en gång i veckan men
allt vettbröd köptes. Vagn fanns.

Något som vi åt nästan dagligen sommartid
var "filebunk". Vi stekte den sjålon och åt den
med socker och kanel.

Det är klart att vi levde rätt kumpert på
den tiden - men soalt gjorde vi aldrig och

hade vi inget annat att äta så fanns det alltid
lingon med bröd, ujjätk och potatis i skafferiet
som man kunde äta till middag.

Man syltade och konserverade lingon och gurkan.
Det fanns i regel källare under husen där och
i dem förvarades potatis och konserver. Ibland
var det utgång inne i husen - ibland på går-
den. Det var vanligt med en mindre källare för
unt och en större för kaka och kött. Under kri-
get var det ju konservering på kött, kaka o. ved
och det gällde att huskilla med. Men tarven
var fri och den utnyttjades som präncle. För,
som var banarbetare då, kom även en del
del "slipers", som man drog hem och som vi
eldade med. Och så hade man förskis karbid
lampor.

Vi åt alltid i köket och vi hade bordduk
på bordet så långt jag kan minnas. Vi hade

var våra gäster plötter men det var inte i någon bestämd ordning. Någ kunde det att några av oss barn fick stå och äta, men ingen förbjöds att sitta vid bordet.

Vi ägde en finare kaffeservis, som minas föräldrar köpt, men matservisen var densamma vid alla tillfällen. Bjakningar förekom i mycket liten utsträckning i vårt hem - i synnerhet inte matbjudningar. Gubbarna gick till varandra ibland med en liter och så spelade man kort - vår käringarna var med, samt dessa i ett rum el. en härbärge för sig, drack kaffe o. pratade. Då förekom visst stundade hembränt bröd till kaffet. Porcelainet förvarades i köksskapet i mitt hem, men mycket vanligt var, att man förvarade det i en skänk. Vin förekom inte i mitt hem el. i minas föräldrars bekant skopskrets. Gubbarna brukade köpa sig en liter av lördag.

När vi inte hade soft hemmen, var det vanligt, att vi barn drack lemonad. Man köpte lemonader i pulverform i burkar à 5-10 öre och blandade ut detta pulver med vatten. Det fanns lemonad med både lakon- o. citrussmak, och den var populär bland barnen härnere.

Hemma valde vi alltid kaffet på korn och likaså kordkorn. Jag har förresten bevarat både kaffe- och kordkorn från mitt föräldrarhem.

För de skalbarn, som hade lång skalväg, ordades det med vattnet på "skalbarnshemmet" el. "skalbiket", som det även kallades. Hatten där kaskade 60 öre/veckan. Det fanns sådana "skalbik" i anslutning till varje skal i Skån, skulle jag tro. Härnere fanns ett på Råhygatan, intill skolan.

Min far arbetade på sockerraffinaderiet Lär i Skån. Under sommaren låg arbetet nere på raffinaderiet och

ACC. N:R M. 16445:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

dis arbetade för på bygge. Sedan sockeraffinaderiet
upplades 1912, arbetade han som hushållsarbetare. Han
hade en arbetsdag på omkr. 10 tim. Jag skulle
tro, att han tjänade omkr. 10-15 öre/tim., och det
var ju inte så mycket precis. Ett kilo ägg kostade
då en krona, och en arbetare fick alltså slita i
fyra timmar för att kunna köpa ett kilo. Inom
organisationerna kom till, kom arbetaren i kontakt
med arbetsgivarna. Dessa betraktades som ena
viktiga skadsvårare av arbetaren och var i allmän-
het inte omtyckta. Jag kan inte erinra mig att för
hade någon uttagningsförmåga och ej heller att någon
arbetsförlust förekom. Trov inte heller att någon gä-
vor utdelades till arbetaren vid vissa tillfällen.
Sådan kunde möjligen ske för privata anställda.
Det var nog inte så ovanligt, att piger o. jän-
gfrur kunde begäras med någon sak o. t. t. jul
och påsk (ägg). Han var med i fackföreningsvarel.

son och vid maten som läts då och då träffade han sina kamrater. Annars blev det inte mycket tid över till samsamkomster. Han ägnade sig inte åt något extra arbete på fritiden. Man var rätt och slätt hemsläp och skatte allt som rörde hushållet — och det var alldeles tillräckligt för vi var nio personer i familjen. Något barn- eller ungdomsarbete fanns inte av vår familj, men jag minns, att det fanns en barnskola vid Korsgatan, där i synnerhet de yngre barnen kunde lära in sina barn. Det var visst några fröknar som stod för det, men jag kommer inte ihåg, vad de hetade. Man ville nog allt vara hemma och se om oss barn och sköta hushållet.

Vi pojkar fick också hjälpa till med försörjningen. Nästan alla barnen i Nöken fick tidigt börja arbeta vid sidan om skolan. Det var en arbetsdag från det solen gick upp tills den gick ner. När jag

ACC. N:R M. 16445:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

var 7 år började jag som springpojke i olika affärer
och det till jag på med lura tiden jag gick i sk-
lan. Man började springa ärenden på forkesträs-
ken. Den varade mellan 11 och 2 på den tiden
och ¹⁷fortsatte sedan efter skuldagens slut-morg. från
4-7 på kvällen. Likadant var det för mina br-
der. Vi var ju fem pojkar. System hjälpte till i
en blomsteraffär. Om somrarna fick vi också arbe-
ta. Då sommar var jag omtrent hos en bonde
i Döck. Jag var nio-tio år då och tjänade
15 kr på 3 mån. Sedan hjälpte vi om somrarna
till med att plocka ärtabärslar på Råbyholm
utanför Skövde. Så gick som allt, vi tjänade,
gick till huskallet. Vet inte om något arbete
ansågs mindre lämpligt för barn - för det
 mesta fick ju barn syssla med sådana
arbeten som springpojksjobb - men arbetsde-
gen blev tröttsam nog ändå, även om det var
lättare sysslor som utfördes.

ACC. N:R M. 16445:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Hejarna läste vi i "Arbetet." Det är klart, att vi lade på arbetarpartiet - de konservativa skulle bort och arbetarna få majoritet. Far, jag och mina bröder deltog i första maj demonstr. Det var en riktig nationaldag för oss arbetare - men det gick faktiskt ganska många studenter med i laget också. Vi demonstrerade för 8 timmars arbetsdag och "ut med militarismen". Det var i regel bra utman för arbetarklassen, som demonstrationen ogillades, men något bråk förekom inte den första maj - lågt följdes av ett stort uppbåd poliser.

Det var nog lite avstånd mellan de äldre och yngre arbetarna. De äldre tyckte inte om att organisera sig. De var rädda att bli utan arbete och så kom ju Storstrejken 1909. Men far trodde i alla fall mycket på fackföreningen. Många yngre arbetare lade på "ungsocialisterna" el. "ungtänkarna", som de också kallades. De var mycket radikala och

ACC. N:R M. 16445:20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

kunde bland folket då ungefär samma utseende som kommunisterna har nu. Inte alls politiken skiljde mellan icke kyrkliga, frikyrkliga el. statskyrkliga.

Den politiska propaganda var ganska så livlig även då. Politiken utövades förekom, skrifter delades ut och man satte upp affischer. Där och vi pågick gick alltid på fackföreningsmöten. På Valborgsmidsnattens kvällen hölls alltid demonstrationsmöte på torget. Där gick vi och likaså på agitationsmöten under vintern. Det ansågs vara riskfyllt i början för oss som var organiserade - man kunde ju riskera att förlora arbetet - "gulingar" fanns det alltid, som kunde stå upp vid strejk, och på den saken vi inte med blida ögon. De politiker vi satte främst hemmen var, min själ de vi själva röstat in - Branting och finansmin. Thorsson m.fl. Det var ingen som var avogt inställd emot kungadömet då - det skulle säkert bli up-

kit dyrare och republika - men bort med alla prinsar och prinsessor. Och det där, att de skall ha ett stort kapital, när de föds, är ju djävligt skönt.

Vi hade Kung Oskar I o. Kung Oskar II på väggen hemma. Det var mycket vanligt i hemmen - kanske mest hos de äldre. Kungporträtten och andra aljetryck följde med som bilaga till Allers Familjjournal, som redan då var ^{en} mycket populär tidning.

Sjukvård och hygien - Socialvård - Kooperation.

Visat liände det, att vi anlätade läkare. Det fanns ju både fabriksläkare och stadsläkare - men på den tiden sprang man inte hos läkare i tid och otid. Det ville till allvarigare saker, om läkare skulle tillkallas. Flade man för kylning, drack man brännvinsglögg: man slog brännvin på ett keft, lade i äggen rökbitar och satte fyr, och redan drack man det så varmt som möjligt. Vi i vår

ACC. N:R M. 16445:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

familj besökte aldrig någon "klak", men jag vet, att
det fanns en klak gnåbe i Fläby, och det fanns
klakar gammans, som gick och smorde för "skäverna"
(dvs eng. sjukhus) ända in på 1920-talet. I Laxå
fanns det en klak käring, som var mycket populär.
Hon smorde med någon slags tjärvala för skävern.

Om vi hade sandväska, slog man lite bräna-
vin på den onda tanden eller lade dit lite smör
eller en bit salt korv. Blev man sjuk, fick man
ligga där plats fanns. Det var inte något fjäsk,
utan man fick passa sig sjäta så gott det gick.

Vi hade febertermometer hemma o. det fanns en
i de flaskor hem. Vid kerofeber och difteri,
som var mycket vanliga sjukdomar då, kallades
läkare och så var det i vår lilla Epidemio-sjukhus-
et, som låg vid Ö. Vallgatan (ang. mitt emellan
kyrkgården o. Båtan)

Förlossning skedde iverendels i hemmet. Men anti-

hade helst barnmorskan. Den sista barnmorskan jag
minns hörere var fru Melander på Grynkulavägen.
Vi ungas kördes ut i köket vid sådana till-
fällen. Barnafiskerikan fick ligga i omkring 8 dagar
efter förlorningen. Barnen ammadas ungefär i ett
år.

Vi badade i en träbelja i bryggkåset varje
tördag. De mindre barnen badades i regel i
köket. Om sommaren badade vi pågår ofta i
Höjeån, och det var också mycket vanligt, att
arbetarna tog sig ett dopp i ån på hemväg från
arbetet. Det var mycket gott om algen på den
tiden. Överallt fanns vägglörs el. "stänkta", som
vi sa. Det var inte bara här nere i Nöden, utan
det förekom också hos finare familjer. Jag kunde
känna en stänke på flera meters avstånd de lek-
ande mycket illa - utskan som terpentiner. Det var
så var, att de gao sig på folk, och även om vi

försökte skydda oss genom att stryka saltvatten runt sängen och i sängkåttan, då kröp de upp på ryggar och tag och lät sig släppas ned rakt på en. Vi försökte också slåa oljan bort med ättiksvin och ett insektspulver, som lütte "Kammarjäger" (?) Rättar hade vi gått om på gårdsplan, och vi pågar fångade dem i fallar och sålde dem till Rättarbesiktningens byrå, där vi fick 10 öre/st för dem.

Var skötade varje vecka. Till städningen använde hon skurborste, - trasa, såpa, soda o. vatten. Hon tvättade i byggkaset. Hvar afton - det var vintern besökte på linnelager och på hur många pyssor det fanns. Tiden mellan varje skott tvätt kunde variera mellan 14 dagar och 3 veckor. Det tvättades aldrig gemensamt, utan hvar sin singade sina dagar. Som tvättmedel användes soda, såpa och ev. klockalk.

De, som inte kunde klara sig själva, lags in på Fattighuset (lig på den plats där Stadsgården nu ligger) Det var mest gramlingar. På Fattighuset stod en överskrift med lydelsen: "De som icke vill arbeta, ha skall icke heller äta", men den åkte bort, när vi fick socialdemokratisk regering.

Gubbarna på Fattighuset fick hjälpa till med att sprä gatorna och äta "slä kalle" och gummorna fick sticka strumpor till skins medeltösa.

Diakonissorna gick omkring och hjälpte fattiga och sjuka och liksom Frälsningsarméns slum-syster. Frälsarna Vestdal och Beijer gick också omkring och hjälpte de fattiga. Fast där stod kommunen bakom. Vid julen brukade frälsarna arbeta med skara insamlingar och ge peng-gåvor åt de hjälpsökande ("färfemman")

Många, som hade det svårt och var arbetslösa, fick gå och lämna sin mat på Fattighuset.

Från lägre ort var de ju så djävla emot, att de fattiga skulle ha hjälp. Det var fattighuset för de gamla — men det var också mycket vanligt att barnen fick den försorg om dem. De mera utbildade taggs emot på Närkevingshem och de mindre utbildade fick skötas i hemmen med ett obetydligt ekonomiskt understöd. Vid långvarig sjukdom kunde man räkna med en sjukersättning, om man var med-ansatt blev det väl ofta fattigvård.

Kooperativa började väl egentligen inte förrän strax efter första världskriget. De hade ju försökt innan, men det slog ju inte så väl ut. I början av seklet slog sig några arbetare ihop och köpte bränneri på Lunnar, som de sedan sålde bland arbetarna. Det kallades "Fören". Och under storstrejken 1909 skiktade och baka de ju arbetarna gjäva (Arbetarass Förgäfvaren.)

ACC. N:R M. 16445:27.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Mina föräldrar var med i Allmänna Kasperation.
Kasperationen uppskattades, och vi köpte större
partier billigare där. Annars hade vi en egen
tidning - det kunde vända, att man bytte
grannar emellan och läste varandras. Vi hade
egen cykel och en sådan fanns västan i var
je hem. Mangel sakades. Vi och flera and-
ra manglade hos en handlare i närheten,
som hade mangel till uthyring. Utbyte av
barpassning och reparationer förekom ej så
ofta. Vårdarna ordnade med reparationer -
det var mycket gott om lägenheter där, och
var det något som misslyckades en, var det
inte svårt att få en ny lägenhet.

"Solids sjuk- och begravningskassa" fanns, och
mina föräldrar var med där. Man hade ing-
en inställning alls till fackföreningsrörelsen -
alla skulle vara med i den, och den som inte

var med, var socialdemokratiskt arbetarparti.

Vi fick hända skolskyrkan, men vi gick knappast aldrig i kyrkan. Här var ö. h. t. inte många som sprang i kyrkan. Men det var mycket vanligt, att man gick till Trälarnas armen - ungdomarna mest för att träffa. Den enda husandakt från hemmet, som jag minns, skedde vid branden. Som barn fick vi läsa aftonbön: "Gud som lever brunnar kär." Det var man som lärde oss den bönen. Och bordsbön fick man läsa, så länge man kunde bumsa: "I Jesu namn till bords vi gå" före maten och "Du kär gode Gud jag tackar Dig, för Du igen har utstat mig" efter maten. Det talades inte om religiösa ting i hemmet och någon förbjuden lek el. förbjuden ångon skedde inte. Föräldrarna sina var t. ex. inte i kyrkan vid min konfirmation - inte vid

klamen kaller för den delen. De var av den åsikten, att det inte var till någon nytta. Där brukade säga: "Vill jag tacka Gud, kan jag göra det själa. Det behöver jag inte ha en svartrock till."

Han fick ju också en djävla dillig inställning till präster ganska tidigt, för den han vigdes för äkte in för förskingring. Därför kom han att tycka illa om prästerna, och han brukade ofta säga: "Jag blei vigd av en tjyvä!"

Vår inställning till det religiösa livet skilde sig inte väsentligt från de andra. Man var med i stadskyrkan men visade inte någon större kyrksamhet.

Vi litetbarnade aldrig våra föräldrar "du" utan så alltid "far" och "mor" och så gör alltjämt våra barn. När vi pratade om dem med kamrater kunde det hända, att vi ofta så "farsen" och "morsan". Bekanta till föräldrarna

ACC. N:R M. 16445:30.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hittade man "fröe Olsson" som det var en kvinna
och Olsson, som det var en man. Till stäkting-
ar såi man "far-bror, moster etc." Vår för-
äldern såi "du" till varandra el. förkamrat,
om de d. v. kallade på varandra, och när de ta-
lade med oss barn om varandra var det vanligt,
att de såi "far" och "moster". Ej äldre stäkting i
hemmet. Man skatte spädbarnen och kunde
då större delen hand om vår uppförelse. Det
fanns inte barnvagn och det var endast vanligt,
att man tog ut småbarn, som ej kunde gå,
samma tid. Man bar ut dem till en bänk och
satt där en liten stund. Vi såg förkom prygel
i vårt hem, och det var far som tog mig far, som
skatte om den tiden. Man fick en sådan om-
gång, att det kändes i åtta dagar. Prygel utde-
lades även vid små gjordelser. Vi barn skäm-
des med sataren. För honom var vi värda, me-

Men vi inte kände någon större respekt för polisen.
Om konstarna brukade få ligga på sängen och
läsa tidningen. Man lagade och Raggade strump-
par och vi pojkar arbetade ju som tjuring-
pojkar efter skolans slut. Vi kom hem vid
7-tiden och då åt vi - så var det till att
läsa läroarna och lärofter i säng. Vi hade
oss i regel vid 8 - 1/2 9-tiden. Alla var vi
trötta och tidigt skulle vi upp om mor-
n. Familjen brukade inte vara särskilt till-
vare om vändgarar. Jag hade ju mina kam-
rater. Samtidigt kunde vi ibland ta kaffe-
korg med gå till Skåna Dal el. Råhultsbä-
cken. Vi hade inga stöktingar i skola men väl
på landet: Florsby, Eksby och Klippan. Det
kunde, att vi träffades ibland vid högtider.
Då kunde vi besöka dem eller också kom de
hit. Deras besök här brukade vara över de

gen, och om de någon gång skulle skena över ant-
ten, fick de ta och lyra som för resande. Vi
lade inte heller några andra innebärande i hemmet.

Jag hade som sagt inte så mycket tid att
vara tillsammans med sina kamrater. Han gick på
fäddföreningsbänke en gång i veckan och druck-
de han och några kamrater efter mittet gå var
i ålhallen på Folkets Hus och dricka en öl och
li & kuckern. Men hade inte heller så mycket tid
över - men det är klart att vandrarna i huset

öppnade med varandra i bland och drack en
kopp kaffe tillsammans. Inga större björkvingar
förekom i hemmet och inte heller barn kalas.
Ingen i familjen deltog heller i några större björk-
vingar utanför hemmet.

I skolan hade vi utflykter en gång om året
till Båkesberg eller Fågelvång. Och ofta åkte man
som yngling ut till Björk och badade vandrartid.

Vid pångslan gjorde vi ungdomar ofta utflykter till Försberg o. Fågelvång. Man åkte järnväg. Cyklar var mycket sällsynt. Vi ungkar gick alltid på bio om sändningseftermiddagarna. Det kostade 5-10 öre. Vi gick aldrig på sådana saker som teater och konserter, men så fort det kom en Cirkus till staden så var vi där. Det var mycket populärt både hos barn ungdom och äldre. Ja, så dansade vi i Folkets Park och vid Sliparbräsen (vid Monumentet). Jag och mina kompisar brukade ofta åka ut på landet på s.k. "banundansen", som kunde hållas vid ett utjättnbord eller lite varstans. På vintern kunde de även s.k. "teckningsdanser" el. "teckningslekar". Ungdomarna byggde en lag, ett kök och några rum hos någon bonde, och det kallades teckningsblader för att man måste teckna sig på en lista för att

fi varn med. Så dansade man li på lagan o.
kulle kaffe i köket och i rummen kunde man
sitta och dricka kaffe och spela kort. Det
var vanligt, att man var c:a 100-125 pers. på des-
sa danser. Vi idrottade inte mycket i familjen.
Om vintern åkte vi ungdomar rätt mycket skid-
sko. Vi till till på "Vanningen". Det var
fyra stora dammar, som låg ungefär där U.B.
nu ligger. Det fanns väl alltjämt en damm kvar.
På idrottsplatsen kunde man också åka skid-
sko - där hade man belysning också - men där
lukt mest "noblansen" till. Lek saker fick
man mest själv tillverkat. Vi lekte med bomun-
gjorda torkärror och rullebollar. På höstarna lek-
te vi mycket med pappersdrömmar. Jag fick inte
leka inombes med mina kommenter. Vi lekte ofta
pojkar och flickor till sammans - i synnerhet så
så lekte som "gämma", "kast på gätter", "hopp

lage" och ringbets. En mycket vanlig lek sak
el. kanske snarare spel var det s.k. "diabal-
spellet", som i princip påminner mycket om "ja-
jon". Det länade nog också, att vi klädde ut
oss - västan utslutande vid påsken.

Vi fick sedan inte till 8 el. 9-tiden, das.
under den förutvättningen att läsa var klara.
Men sedan man konfirmerats, var man utom,
arbetade, och bestämde över sig själva och
var man skulle komma hem - förresten så bad
de jag inte ens heman då.

Det är klart, att man tråk ihop några grupper,
är man gick ut, men inte förekom det någon
gångbildning, som det finns nu så ofta. Det
förekom inte någon slags mil emellan pojkgång
är jag var grupp - det har tillkommit sena-
re i så fall. Jag var ju inte i skola under
krigsåren, och jag har lärt, att arbetargrupp.

brunn ofta slags med pigron på Latinskolan.
De kallades av Nödens pigron för "Latinsgrisar".
Det hände mycket ofta att ungdomarna själva ord-
nade med dansstillsättningar - dels på gårdarna, dels
i stadens utkanter. Men inte inomhus. Fy och
vinn kamrater brukade gå och dansa varje lö-
rdag. Vi lyckte mycket om att åka ut till Fingelberg
och dansa.

Man sydde mycket kläder åt oss pyssar på
maskinen. När vi kom i skolåldern, var det
vanligt, att vi gick till en samsverken och fick
vår kläder sydda där. Tyget köpte vi i regel av
judarna. Sedan köpte man konfektionskostym.
Det blev billigare. På somrarna gick vi i smörking-
skar med länderskor. Man kunde köpa dem i vilken be-
klädnadsaffär som helst. Som barn gick man för
det mesta "plutt" dvs. barfota om sommaren el.
också kunde man träffas. På vintern användes

vest tvättflor och "tvärburkingar." De köptes för
liger av tvärburkingar. Skarv sålades hos skurka-
re, men mycket ofta gjorde vi det själva. Något spe-
ciellt ungdomsmode fanns väl inte direkt - man kläd-
de sig som de vuxna, sedan man konfirmerats.
De äldre kvinnorna hade förhållandevis mest skol-
skollett som huvudbonad, medan de yngre bar
hatt. Vi tjejer bar för det mesta skurumössor.
När man var 15-16 år började man bära blom-
manskap, när man skulle vara frö. Sommartid
bar man strävhatt. På vintern bar tjejerna ofta
en skidmössa i gles och de vuxna bar de päls-
mössor. Linkläderna utgjordes av en märkbläck-
vistskardym och om somrarna kunde man också
bära en ljus kardym, om man hade råd att köp-
la sig med en sådan. Klädseln var olika för de
lägre och lägre samhällsgrupperna. De lägre
kunde ofta andra och yngre mössor. Det var nog

ingen större skillnad i fråga om klädedräkten för de kyrkborna och de icke kyrkborna. Jag minns från de sommar, när jag tjänade ute på landet hur bonn-pigorna beandade minakonfektionskläder. De lunde kläder i grå vadmal och förstod inte, att deras kläder måste ha varit så mycket bättre konfekt än mina. Det var vanligt att man ställde på den tjära kaskylen och stämningen vid färskmajdemonstrationen.

Det lästes inte så mycket i vår familj. För första tidningen, och så läste vi förstås också tidningar - "Allers Familjessäker" var ju mycket vanlig. Vidare läste vi pågar rätt mycket serier. Det var häftena, som kunde köpas för en billig penning: "Nick Carter" och "Sherlock Holmes". Vi var heller inte med i någon skidcirkel eller förening - med undantag av fackföreningen förstås.

Dag: Skedde hemma. Vi hade gästerna men
användning förkom inte. Vi bjöd också släk-
tingar o. bekanta. Tackeringen var inte så märk-
värdig. Man köpte en tårter, bjöd på kaffe och ha-
de en liten brunn. Daggion förkom var: stic-
kade socker och smågrejar, som pyssla betörde.
De inbjuden hade frörens på.

Konfirmation: Jag konfirmerades i Långkyrkan.
Nya kläder från släpp till då. Konfirmationskos-
tymen var i mörkblå cheviat. Jag hade tjänat
hos en bonde då i några år, och av honom
fick jag skor, handskar och pralmbak. Det var
sista året jag tjänade hos honom. Kläder
och klockkedja hade jag också, men den hade
jag fått långt tidigare. Flickorna var klädda
i svart. Vi var 13-14 år och det var släpp
efter konfirmationen var knäbyxor, och vi
blev man "hallkar" dvs. lantbruk. Vi gav

varanden kort ocker, och så drack man lite
kaffe hemma efteråt med familjen. Ej någon
given.

Vid förlovningen gavs vi varanden vackra slä-
ta guldkringor av 18 karat. Ingen bjudning. Vid
lysningsen kom släkt och vänner och gränslan-
de och det gick till på samma sätt då, som
det gör nu - vi fick lussgrönt och rött. Bröl-
lopet ägde rum i min fars hem - vi vigdes
även hemma och bruden fick en slät ring.

Så var det förstås kalas för släkt och vänner.
Det var brukligt, att brölloret spelades ut, och
då passade man på att skjuta några skott.

Begravning: Mycket ofta beivrades de döda med
det samma. Om det dröjde några dagar, fick den
döde ligga i något uthus. Rummet kläcktes ej
med lukar. Förstå tag man vid graven. De dö-
da begravdes på Norra och Östra kyrkogården och

vid S:t Peters klostet. Vi lade gransis utanför
huset - ang. på halva gatan. Kanner och blom-
mar förekom men ej ljus. Det var också bruk-
ligt att vira svart papper och knyta vita band
runt blomknoppar i frändret. "Döden" kallade
vi en gräbe som bodde här. Hans hus - Pren-
negatan nr 7 kallades 'Dödagäran'. Han vil-
de sand att strö utanför husen vid begrav-
ningar, till W.C:n och till källgata. Han hängde
sig sedermera och sonen Företag faderens syssla
och gick på småningom som en olyckliga öde till
uttes.

Namnsdagar firade vi inte, men vid födelsda-
gar hade vi det lite festliga med kaffe-
bjudning. Det var vanligt, att skicka bykort
vid bevärfelredagar. 50-årsdagar o. jämna års-
dagar firades ofta under samma festliga farner
som nu. När: Samma brukade vi vaka in det

nya året. När jag var 7-8 år stiple
vi också bly, men det bruket försvann vi sni-
ning om. Särskilt ungdomarna gick på skri-
get d.v.s. Kloostergratan. Den fyllt med snickare
och garver också. Jag minns också att jag för
första gången var på hyårsbänk i Folkets Park
vid 12 års ålder. Det var dans och vid tala-
slaget önskade vi varandra gott nytt år och vi
fortsätte dansen till kl. 5 på morgonen.

Jag stjärngesser vid Trettonhelgen.
Vi hade alltid fastlagsbullar hemma vid fast-
lagsvåndagen. Det var vanliga vetebullar, som
vi åt med varm mjölk och socker. Vi hade också
björkris men utan pyrdunder.

Påsk: På skärtorsdagen klädde barnen alltid ut
sig till påskakvningar med krans o. penar. Vi
pigan kunde vara riktigt gemena. Vi brukade köpa
salta sillar, färdig dem i en kruk och hänga dem

bråk på Sankt Erik - och så skulle de åter till Skille-
kulla. Detta skedde också på Skärtorsdagen. Det
var allmänt bruk, att också många söker på folk,
vanligen var det pappersvaror och pappersskutor.
Hemma åt vi ägg, och förgade dem dels med
palmer och dels med kaffesump el. med hundket.
Varje pyp fick ett helat fjög kakor ägg - varken
mer el. mindre och dem fick han smulna med,
höst han ville. Under någon av påskdagarna
var det också vanligt att vi åt lite lamm - el.
färsaktigt till middag. Valborgsmässe: Vi hade el.
der utenför stin. Det förekom i alla fall när jag
var liten grabb. Det var också brukligt, att ung-
domarna då gick runt och sjöng en särskild ug-
visa. Så var det förstås demonstrationsång och
ann glänsande på stin: Klaskergatan - Söder-
gatan var till "Lilla", under där, Södergatan
- Klaskergatan - stationen. Pingsten: Då var

hade vi en st. till Båkeberg och Fågelvång. Det gick
extremt dåligt vid dessa tillfällen och man tog
unt säck med sig. I Båkeberg fanns livali
ändå fram till 30-talet. Det var också mycket
populärt att pryda hemmen med baklöv under
pingsten. Midssommar: I Falkets Park lekte man
"slä katten ur kunnan". Detta pågick fram till
första världskrigets slut. Och när jag tjänade hos
Hans Persson i Fågelvång, var jag själva med och
rek. Då hade vi en liter konjak, insvikt i
lurken, i kunnan. Här i Nörden reste vi maj-
stänger på gårdarna. Barnen skaffade gränt och
gubbarna reste stängerna. När min far och jag
flyttade hit igen på 30-talet, var det inte bruk-
ligt längre, att ha majstänger på gårdarna.
Ja, så spelade vi igen långspel eller fiol, och vi
ungdomar dansade katten i genom. Ibland gick
vi igen runt och samlade in spelningspengar.

Härten: Det gjorde vi. Då hade man en locke, lösa, gås el. anka och svart kygga och kil för dem, som så önskade. Den sedan har vi tillit på.

Advent: Vi hade ankan Gjas el. Stjärnan hemma men jag vill minnas, att man kunde se det hos en och annan äldring.

Lucia: Enda formen av Luciafirande var, att man bjöd på lussekatter. Vi hade inte Lucia i hemmet, och det fanns inte något Luciståg genom staden. Men det förekom nog, att de hade Lucia på vissa invånare.

Jul: Julskyltning var färdigt så länge jag kan minnas. Man städkade och gjorde förberedelser innan jul. Man började nog en tre veckor innan med det. Klacken blev julaften blåst julen in på Storköket. Det var av en musikant, som enge gents.

Vi hade julsmåla hemman - han bländas i bad som helst västan men hade alltid en smetmask för

ansiktet - ofta var den bemängjord och av pupper.

Så hade vi julgran och flugor, ljus, socker-
kak, kargar m. vätter, äpplen, apelsiner o. kornall.

Julafton åt vi lutfisk, gröt och lite smörgåsar.
- Det var ungefär som nu. Och dagen därpå
åt man rester från föregående dag. Revbens-

spjätt var en vanlig rätt på juldagen också.

Det var nog inte så vanligt att man drygade
i grytan under julen - det gjorde man mest
"Lille julafton." Hemmet hade nog pyntat med
ljus, grönt och tallris.